

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

TAX PLANNING OF THE ENTERPRISE AS A WAY TO PREVENT OFFENSES

УДК 336.228.32

Голяш І.Д.

доцент, к.е.н.,

доцент кафедри аудиту, ревізії та аналізу

Тернопільський національний економічний університет

Романів С.Р.

доцент, к.е.н.,

доцент кафедри аудиту, ревізії та аналізу

Тернопільський національний економічний університет

Черешнюк О.М.

к.е.н., старший викладач кафедри

аудиту, ревізії та аналізу

Тернопільський національний економічний університет

У статті розглянуто науково-практичні підходи до визначення ролі та місця податкового планування у системі управління підприємством. Обґрунтовано переваги використання податкового планування для вітчизняних підприємств. Розглянуто можливість податкового планування попереджувати правопорушення у сфері оподаткування. Звернуто увагу на необхідність розширення переліку функцій податкового планування. Підтверджено доцільність створення спеціальних структурних підрозділів та залучення окремих фахівців для здійснення функцій податкового планування на вітчизняних підприємствах.

Ключові слова: податкове планування, податкова політика, податкове навантаження, функції, підприємство.

В статье рассмотрены научно-практические подходы к определению роли и места налогового планирования в системе управления предприятием. Обоснованы преимущества использования налогового планирования для отечественных предприятий. Рассмотрена возможность использования налогового планирования для предупрежде-

ния правонарушений в сфере налогообложения. Обращено внимание на необходимость расширения перечня функций налогового планирования. Подтверждена целесообразность создания специальных структурных подразделений или привлечения отдельных специалистов для осуществления функций налогового планирования на отечественных предприятиях.

Ключевые слова: налоговое планирование, налоговая политика, налоговая нагрузка, функции, предприятие.

This article is about scientific and practical approaches to determining the role and place of tax planning in the enterprise management system. Substantiated all advantages of using tax planning for enterprises. Considered the possibility of using tax planning to prevent tax offenses. An attention is drawn to the necessity of expanding the list of tax planning functions. The expediency of creating special structural divisions or involving individual specialists for the implementation of tax planning functions at enterprises is confirmed.

Key words: tax planning, tax policy, tax burden, functions, enterprise.

Постановка проблеми. Недосконалість податкового законодавства на тлі посилення податкового тиску спонукає вітчизняні підприємства ухилятися від сплати податків, що є злочином перед державою. Разом із тим використання підприємствами можливих законних способів мінімізації податків дає змогу уникнути фінансових труднощів, попереджувати виникнення правопорушень у сфері оподаткування.

Без сумніву, мінімізація податків є одним із найважливіших завдань управління підприємством, а найбільш ефективним способом її досягнення нині стало податкове планування.

У більшості вітчизняних підприємств податкове планування ототожнюється із визначенням сум податкових платежів на плановий період та календарним плануванням їх сплати. Проте сутність податкового планування є набагато глибшою. Сьогодні недостатньо правильно та вчасно сплачувати податкові платежі, а доцільно досягати зменшення податкового навантаження на підприємство із застосуванням легальних методів, що сприятиме запобіганню виникнення правопорушень у сфері оподаткування. У зв'язку із цим вивчення сучасних напрямів податкового планування, а також визначення його функціональних можливостей набуло особливої актуальності для кожного вітчизняного підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Податкове планування є елементом податко-

вої політики підприємства та основою для її формування. Питання податкового планування досліджується у численних наукових працях таких авторів, як П. Бечко [1], О. Білоіван [2], А. Єлисеєв [3; 4], А. Завгородній [4], Н. Лиса [1], Л. Матвійчук [5], Л. Олійник [5], В. Оліховський [6], Ю. Щербина [7] та ін.

Увага авторів переважно зосереджується на вивченні окремих аспектів процесу податкового планування, проте низка теоретико-методологічних питань, яка пов'язана із розумінням ролі податкового планування для попередження правопорушень у сфері оподаткування, залишається недостатньо дослідженою.

Постановка завдання. На підставі комплексного підходу розглянемо роль податкового планування для запобігання податковим правопорушенням, оцінимо його переваги в процесі використання вітчизняними підприємствами.

Виклад основного матеріалу дослідження. У практичній діяльності підприємств використовують законні та незаконні шляхи для зниження рівня сплати податків, які відповідають моделям поведінки платників податків [6, с. 177].

Одним із незаконних шляхів є ухилення від сплати податків, під яким розуміється незаконність використання податкових пільг, приховування доходів, заниження об'єктів оподаткування, несвоєчасність сплати податків, відсутність представлення документального підтвердження фактів сплати податків.

Ухилення від сплати податків відбувається шляхом порушення податкового законодавства та супроводжуються скоєнням типових правопорушень (рис. 1).

Розрізняють ухилення від сплати податків, яке є нелегальним шляхом зменшення податкових зобов'язань та уникнення (обхід) податків, котре на відміну від попереднього може здійснюватися як законними, так і незаконними способами. Уникнення (обхід) податків при цьому ґрунтується на використанні законодавчо наданих можливостей у сфері податкового законодавства. Цей шлях передбачає, що підприємство чи фізична особа може не бути платником податків, або його діяльність не підлягає оподаткуванню, або ж його доходи не обкладаються податками [6, с. 177–178].

На противагу попереднім податкове планування є цілком законним шляхом зниження рівня сплати податків. Воно передбачає проведення активної податкової політики, спрямованої на мінімізацію негативного впливу оподаткування методами, які не суперечать законодавству.

Порівняльна характеристика шляхів для зниження рівня сплати податків наведена в табл. 1.

Дані табл. 1 підтверджують доцільність використання податкового планування для зниження рівня сплати податків, оскільки воно має низку суттєвих переваг: законність, низьку ризикованість, вигідність тощо. За умови вибору такого шляху податкові платежі є не лише мінімальними, а й законодавчо обґрунтованими.

Загалом вважається, що планування – це розроблення та прийняття цільових настанов кількісного й якісного характеру, що є одноваріантним та безальтернативним. На відміну від цього податкове планування передбачає можливість вибору між альтернативним використанням тих чи інших схем оподаткування.

Критичний аналіз точок зору фахівців дає змогу зробити узагальнення, що під час тлумачення суті податкового планування проявляються різні підходи. Одні автори під податковим плануванням розуміють процес планування підприємством податкових платежів на майбутній період, інші – зосереджують увагу на податковій оптимізації, чи мінімізації [2–5; 7].

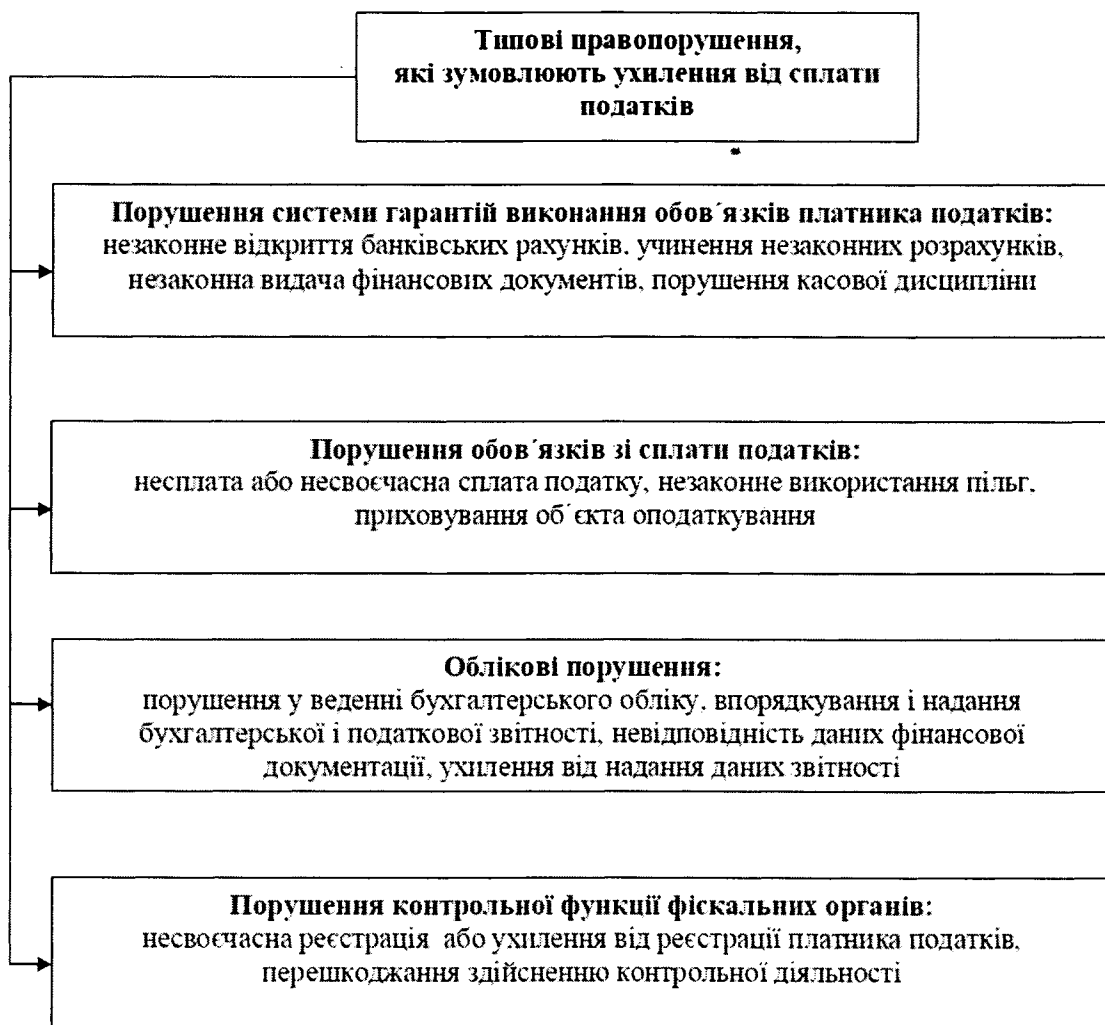

Рис 1. Види правопорушень, які зумовлюють ухилення від сплати податків

Таблиця 1

Порівняльна характеристика шляхів для зниження рівня сплати податків

Критерії порівняння	Шляхи для зниження рівня сплати податків		
	Ухилення від сплати податків	Уникнення (обхід) податків	Податкове планування
Економічні вигоди	Максимальні	Середні, або мінімальні	Середні
Рівень ризику	Максимальний	Середній	Мінімальний
Санкції з боку держави	Кримінальне провадження	Податкові, або адміністративні	Податкові
Кваліфікація персоналу	Без особливої кваліфікації	Спеціальна, або висока	Висока

На нашу думку, сутність податкового планування слід розглядати з погляду його функціональних можливостей, які дають змогу виходячи з вимог податкового законодавства зменшити податкове навантаження господарського суб'єкта. При цьому трактування сутності податкового планування може здійснюватися через розгляд його функцій, таких як планова, організаційна, аналітична, регулююча, інформаційна, стимулююча. Вважаємо, що цей перелік потребує доповнення. До функцій пропонуємо віднести також профілактичну, яка передбачає можливість попередження виникнення правопорушень у сфері оподаткування.

На нашу думку, податкове планування потрібно проводити з урахуванням особливостей кожного підприємства та за окремими випадками. Для цього необхідно ставити конкретне завдання щодо податкової мінімізації, критично аналізувати ситуацію, досконало вивчати законодавчі акти, розробляти та впроваджувати заходи, здійснювати захист від ризиків та небажаних наслідків.

У теорії податкового планування для досягнення податкової мінімізації рекомендується дотримуватися низки принципів [1, с. 232]:

- законності проведених операцій (способи оптимізації податків не повинні суперечити чинному податковому законодавству);
- обачності (оптимізація повинна ґрунтуватися на логічному використанні недоліків у законодавстві, а не на створенні штучних схем заниження податків);
- послідовності (вибрані інструменти податкового планування мають формувати схему оптимізації, притаманну конкретному підприємству, що ґрунтується на дотриманні його типових господарських операцій);
- поміркованості (отримання максимальної вигоди з мінімальними витратами за дотримання законності нарахування і сплати податків);
- ефективності (витрати на проведення заходів стосовно оптимізації податкового планування не мають перевищувати отриману економію від мінімізації оподаткування).

Характерним для податкового планування є застосування методів, які дають змогу спрогнозувати, розрахувати податкові платежі за альтернативними варіантами здійснення господарської діяльності й вибрати з наявних альтернатив оптимальний варіант оподаткування. Методи прийнято розподіляти на загальні та спеціальні.

До загальних методів податкового планування на підприємстві належать: метод мікробалансів, розрахунково-аналітичний, метод графоаналітичних залежностей, статистичні методи, економіко-математичне моделювання. Існують також спеціальні методи податкового планування, які використовуються на стадії підбору альтернативних варіантів оподаткування. До них належать: метод заміни відносин, метод розподілу відносин, метод делегування податків підприємству-сателіту, метод відстрочки податкового платежу, метод офшору, метод пільгового суб'єкта господарювання, метод використання облікової політики [1, с. 239–241].

Кількісну оцінку ефективності податкової політики, що реалізується підприємством, здійснюють через систему загальновідомих показників, які визначають рівень податкового навантаження на підприємство, рівень впливу окремих заходів податкового планування на величину податкових зобов'язань підприємства, ефективність податкового планування та податкової політики підприємства загалом.

Результативність та ефективність податкового планування на рівні господарського суб'єкта великою мірою залежать від його організаційного забезпечення. Враховуючи надзвичайне значення податкового планування для вітчизняних підприємств, вважаємо, що в їхній організаційній структурі потрібно створювати спеціальні структурні підрозділи, які б здійснювали податкове планування. Однак функціонування спеціальних структурних підрозділів є виправданим для великих підприємств, на решту підприємств для реалізації завдань податкового планування доцільно залучати хоча б одного фахівця. Створення системи, спрямованої на мінімізацію податків законним

шляхом, сприятиме запобіганню скоєнню податкових правопорушень.

Висновки з проведеного дослідження. У сучасних умовах недостатньо правильно та вчасно сплачувати податкові платежі, а доцільно досягати зменшення податкового навантаження на підприємство із застосуванням легальних методів. Найбільш ефективним способом досягнення мінімізації податків нині є податкове планування.

На нашу думку, суть податкового планування слід розглядати з погляду функціональних можливостей, яке може здійснюватися через розгляд його функцій. При цьому вважаємо, що перелік функцій потребує доповнення. До функцій пропонуємо віднести також профілактичну, яка передбачає можливість попередження виникнення правопорушень у сфері оподаткування.

Доцільність використання податкового планування підтверджується низкою суттєвих переваг, таких як законність, низька ризикованість, вигідність тощо.

Вважаємо, що податкове планування потрібно проводити з урахуванням особливостей кожного підприємства та за окремими випадками.

Враховуючи надзвичайне значення податкового планування для вітчизняних підприємств, вважаємо доцільним створення спеціальних структурних підрозділів або залучення окремих фахівців із податкового планування.

Впровадження податкового планування на вітчизняних підприємствах дасть змогу сформулювати обґрунтовані висновки щодо перспектив їхнього подальшого розвитку, сприятиме запобіганню скоєнню податкових правопорушень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бечко П.К., Лиса Н.В. Податковий менеджмент: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2009. С. 242–245
2. Білоіван О.В. Податкове планування підприємницької діяльності. Економіка та підприємство. 2006. № 5. С. 339–345.

3. Єлисеєв А. Організація податкового планування на підприємстві. Власна справа. 2011. С. 2.

4. Загородній А.Г., Єлисеєв А.В. Податки та податкове планування підприємницької діяльності: монографія. Львів: Центр Бізнес-Сервісу, 2003. 152 с.

5. Матвійчук Л.О., Олійник Л.Г. Податкове планування як інструмент управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2016. № 11. С. 178–186.

6. Оліховський В.Я. Теоретичні аспекти податкового планування. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2012. № 722. С. 177–181.

7. Щербина Ю.О. Необхідність податкового планування у сільськогосподарських підприємствах. Галицький економічний вісник. 2016. Т. 50. № 1. С. 98–104.

REFERENCES:

1. Bechko P.K., Lysa N.V. (2009) Podatkovyi menedzhment [Tax management]. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury, pp.242-245. (in Ukrainian)

2. Bilovan O.V. (2006) Podatkove planuvannia pidpriemnytskoi diialnosti [Tax planning of entrepreneurial activity]. Ekonomika ta pidpriemstvo, no 5, pp. 339–345. (in Ukrainian)

3. Yelysieiev A. (2011) Orhanizatsiia podatkovoho planuvannia na pidpriemstvi [Organization of tax planning at the enterprise]. Vlasna sprava, p. 2.

4. Zahorodnii A.H., Yeliseev A.V. (2003) Podatky ta podatkovе planuvannia pidpriemnytskoi diialnosti [Taxes and tax planning of entrepreneurial activity]. Lviv: Tsentр Biznes-Servisu, p.152. (in Ukrainian)

5. Matviichuk, L. O., & Oliynyk, L. H. (2016). Podatkove planuvannia yak instrument upravlinnya finansovohospodarskoyu diyalnistiu pidpriemstva [Tax planning as an instrument in financial and economic activity of enterprises]. Aktual'ni Problemy Ekonomiky, no 11, pp.178-186. (in Ukrainian)

6. Olikhovskiy V.Ia. (2012) Teoretychni aspekty podatkovoho planuvannia [Theoretical aspects of tax planning] Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". no 722, pp. 177–181. (in Ukrainian)

7. Scherbyna J. (2016) Neobkhdnist podatkovoho planuvannia u silskohospodarskykh pidpriemstvakh [The need for tax pianning in agrarian enterprises]. Galician economic bulletin (Tern.), vol. 50, no 1, pp. 98-104. (in Ukrainian)